

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
НА ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ
ШКОДИ МАР'ЯНИ СЕРГІЇВНИ
НА ТЕМУ «МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ
КЛАСТЕРНОГО ПАРТНЕРСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»,
ЯКУ ПРЕДСТАВЛЕНО НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
08.00.03– ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ**

Актуальність обраної теми.

В сучасних умовах поширення науково-технічного прогресу в світі на тлі глобалізації та інтеграційних процесів формування систем кластерного партнерства в національній економіці є пріоритетним напрямом для розвитку України. Розвиток систем кластерного партнерства в національній економіці завжди корелюють з високою доданою вартістю і більш ніж середніми доходами. Актуальним є дослідження Шкоди М.С. щодо перспектив формування та розвитку систем кластерного партнерства в Україні, які складуть основу для подальшої розробки кластерної стратегії управління економічним розвитком на макро, мезо рівнях.

Підтвердженням актуальності дослідження є те, що дисертаційна робота виконана у відповідності до плану науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темами: «Управління інноваційним розвитком підприємництва на засадах кластеризації» (№ державної реєстрації 0120U103264), «Стратегічні вектори управління інноваційним розвитком інтегрованих структур бізнесу» (№ державної реєстрації 0120U103265), «Детермінанти трансформації економіки України в контексті реалізації Цілей сталого розвитку (макро-, мезо- та мікрорівень)» (№ державної реєстрації 0120U103028).

В межах означених наукових тем дисертантом особисто було запропоновано процедуру моделювання кластерної архітекtonіки інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України; розроблено комплексний науково-методичний підхід до оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства; обґрунтовано напрями державної підтримки інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації інтересів учасників систем кластерного партнерства.

У дисертаційній роботі запропоновано принципово нове вирішення актуальної наукової проблеми щодо обґрунтування теоретичних та методологічних засад, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційне дослідження ґрунтується на вивченні й узагальненні теоретико-методологічних засад формування систем кластерного партнерства в національній економіці, глибокому аналізі та систематизації чисельних напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених-економістів.

Дослідження проводилося із використанням сучасних методів, зокрема *методів історичного, логічного та порівняльного аналізу* – для розкриття еволюційних засад розвитку кластерного партнерства в просторово-часовому континуумі; *діалектично-логічного методу наукового пізнання та загальнонаукового методу гносеології* – для дослідження інституційних основ розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; *системно-структурного методу, методів індукції, дедукції та логічних узагальнень* – для встановлення принципів розроблення, управління та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; *методів абстрактно-логічного та системного аналізу* – для виявлення законів і закономірностей формування систем кластерного партнерства, побудови концепції систем кластерного партнерства; *методів економіко-статистичного аналізу* – для дослідження тенденцій розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства; *методів економетричного моделювання* – в оцінюванні показників, що визначають структурні властивості розвитку систем кластерного партнерства; *методів нечіткої логіки і множинного кореляційного аналізу* – для обґрунтування забезпечення інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації економічних інтересів учасників систем кластерного партнерства; *методів математичного моделювання, багатокритеріального аналізу, аналітичного та емпіричного узагальнення* – для визначення синергетичного управління розвитком систем кластерного партнерства; *методу системної динаміки* – для прогнозування програмного розвитку систем кластерного партнерства, що сукупно уможливило глибоко та всебічно дослідити проблематику теми дисертації.

У процесі дослідження було приділено увагу вивченню практичних аспектів формування та розвитку систем кластерного партнерства. Задля цього використовувалися законодавчі та нормативно-правові акти України; офіційні статистичні дані з баз статистичної макроекономічної інформації Державної служби статистики України, дані підприємств з баз аналітичної онлайн-системи «YouControl»; дослідження Асоціації підприємств промислової автоматизації України; наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань та ресурси мережі Інтернет. Основні аналітичні розрахунки, а також прогноз соціально-економічних тенденцій інвестиційно-інноваційного розвитку АПК здійснено

за допомогою програмних пакетів *MS Excel*, *STATISTICA Automated Neural Networks*, *Graph Online*.

Комплексне та системне поєднання теоретико-методологічних підходів та практичних аспектів дослідження дозволило розкрити тему дисертації та науково обґрунтувати висновки і рекомендації, сформульовані у роботі. Результати дослідження викладені у дисертації логічно і послідовно, носять цілісний завершений характер.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність отриманих результатів була забезпечена застосуванням загальноприйнятих методів дослідження, значним обсягом опрацьованих інформаційних джерел, доведена експериментально та підтверджена практикою, зокрема використанням основних рекомендацій дисертанта державними органами регіонального управління, спілкою підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України та кластерними утвореннями, навчальними установами. Основні положення, висновки та рекомендації роботи були широко оприлюднені у фахових виданнях з економіки та пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Сукупно це дозволяє констатувати достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих здобувачем за результатами дисертаційного дослідження.

Наукова новизна результатів дослідження.

Поєднання теоретичних, методологічних й практичних аспектів дослідження уможливило обґрунтування ряду принципово нових наукових положень, що складають наукову новизну дисертаційної роботи. Серед них найбільш вагомими і значимими є наступні.

Вперше у дисертаційній роботі розроблено методологічні засади розвитку систем кластерного партнерства в національній економіці, які ґрунтуються на положеннях мережевої економіки, а також на базисі поєднання й узгодження системного, процесного, еволюційного та нейромережевого наукових підходів для можливості формування відповідного сприятливого середовища та конфігурації кластерної інфраструктури в контексті розбудови економіки інноваційного типу.

У процесі дослідження автором вперше обґрунтовано концептуальні засади стратегії розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, що базуються на положеннях інтеграції та квазіінтеграції, теоретичних підходах, принципах цільової орієнтації, комплексності, ефективності, відповідному методичному інструментарії – для реалізації мережевого управління на всіх етапах формування та розвитку систем кластерного партнерства з дотриманням узгодженості цільових вигід за програмними стратегічними цілями та завданнями кластеризації національної економіки; Логічним доповненням концептуальних засад стала розроблення конкретних програмних цілей розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, що спираються на концепції системного

підходу, принципи цільової орієнтації, комплексності, ефективності та необхідність формування цільових комплексних програм з урахуванням стратегії економічного розвитку країни та відповідної орієнтації на створення кластерних структур через узгодження їх системних елементів для забезпечення виконання програмних цілей у визначених галузях відповідно до наявних потенціалів.

Важливе наукове та практичне значення мають обґрунтовані автором науково-методичні підходи до формування систем кластерного партнерства на основі оцінювання структурних властивостей, які базуються на принципах мережевої економіки та передбачають трансфер технологій й обмін знаннями та інноваційними розробками, виявлення раціональних структурних меж кооперування та напрямів ефективної взаємодії учасників за ознакою інтенсивності внутрішньогрупової трейдингової діяльності.

Автором удосконалено методологічні та прикладні підходи до управління розвитком систем кластерного партнерства, який базується на основах закону емерджентності, розвиває і доповнює системний підхід у частині поетапного співробітництва та дії гетерогенних зв'язків; до визначення кластерних угруповань, яка на противагу іншим, реалізується в межах трьох основних послідовних етапів: встановлення складу кластерного угруповання; пошуку відповідних груп всередині для забезпечення технології, інформації, ресурсів та інфраструктури; визначення органів державної влади, які зацікавлені в комплексному процесі розвитку кластерного угруповання для забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

Доцільно відмітити удосконалення методичний підхід до управління соціально-економічною ефективністю програмного розвитку систем кластерного партнерства, який на відміну від наявних, передбачає поетапне оцінювання та підбір нових учасників систем кластерного партнерства, вибір та коригування стратегії розвитку задля підвищення ефективності партнерства.

Серед найбільш важливих результатів дисертаційного дослідження слід виділити сформовану сукупність інституціонального підґрунтя розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, які базуються на визначених стандартах ранжування інноваційних проєктів, в рамках розвитку системи кластерного партнерства з використанням нейронної мережі для можливостей групування й визначення центрів кластерного розвитку національної економіки.

В дисертаційній роботі знайшли своє продовження теоретичні засади в контексті програмного формування систем кластерного партнерства як базису для реалізації економічних інтересів учасників машинобудівної галузі у сфері інноваційного розвитку, що реалізуються через активізацію політики кластерного партнерства в інноваційній сфері і є безальтернативним варіантом формування та підтримки ініціатив у процесі імплементації інноваційних проєктів розвитку національної економіки.

Оригінальністю вирізняються обґрунтовані автором методи моделювання кластерної архітектури інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України, побудовані на оцінюванні ймовірнісних сценаріїв реалізації проєктів з урахуванням математичного очікування чистої теперішньої вартості та внутрішньої норми доходності в умовах високого рівня невизначеності та непередбачуваності проявів з боку внутрішнього та зовнішнього середовища

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях.

Результати дослідження досить повно представлені в 52 наукових працях, з них: 1 монографія, 24 статті у фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних «Web of Science»), 28 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг, що належить автору становить 35,48 друк. арк.

Зміст автореферату досить повно розкриває основні положення дисертаційної роботи, отримані нові наукові результати, висновки та пропозиції.

Практичне значення дисертаційного дослідження

Полягає в тому, що обґрунтовані у дисертації методологічні підходи, отримані теоретичні висновки і практичні рекомендації впроваджені у практичну діяльність державних органів регіонального управління, кластерах та підприємств машинобудівної галузі, спілки підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України, а також використані у навчальному процесі при підготовці фахівців економічного профілю. Практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджено відповідними довідками Міністерством аграрної політики та продовольства України (довідка №122/5 від 19.07.2021 р.); Спілкою підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України (довідка №15-55 від 10.03.2021 р.); Мелітопольською районною (довідка № 16/207 від 15.01.2021 р.); Освітнім інвестиційно-технологічним Кластером легкої промисловості (довідка №023/386 від 14.04.2021 р.); ТОВ УБ «Закордонмонтажспецбуд» (довідка від 25.02.2021р.); ТОВ «Мелітопольський завод автотракторних запчастин» (довідка №301 від 31.03.2021 р.). Київського національного університету технологій та дизайну (довідка від 111/24 № 16.02.2021 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Поряд з загальною позитивною оцінкою роботи, потрібно вказати на окремі дискусійні моменти і наявні недоліки. Зокрема:

1. Формулювання теми дисертаційного дослідження а відповідно мети, пунктів наукової новизни та інших складових вступної частини дисертації дещо переобтяжене, у тому числі за рахунок надто широкого застосування специфічної термінології, що в кінцевому рахунку ускладнює сприйняття ключових ідей дослідження;

2. Спiрним є авторське визначення «кластерно-територiальнi утворення». Пояснюючи сутнiсть цiєї економiчної категорiї дисертантка подеколи змiшує власне поняття «кластера» з класичними визначеннями даної дефiнiцiї де територiальний аспект є одним з ключових для утворення(групування);

3. Не переконує авторське бачення основної причини об'єднання матерiальних, управлiнських та iнформацiйних ресурсiв учасникiв кластерних утворень, що базується на партнерськiй доврi, агентських вiдносинах, трансакцiйних витратах задля стратегiчного економiчного розвитку. Цiлком погоджуючись з основними складовими та етапами формування концептуальних засад розвитку систем кластерного партнерства, проте вважаю спiрним розгляд запропонованої схеми контрактацiї суб'єктiв бiзнесу в процесi розвитку iнтеграцiї та квазiiнтеграцiї в якостi «наочного схематичного вiдображення»;

4. У роздiлi 3 наведено картографiя кiлькостi кластерних партнерств вiдповiдно до проведеного аналізу зарубiжного досвiду. Проте, у роботi не достатньо уваги придiлено iх характеристикi, викладенню особливостей функцiонування, специфiцi iнновацiйного розвитку. Крім того, не повною мiрою висвітлено iнформацiйну основу та послiдовнiсть процесу видiлення кластерiв та можливостей адаптування у вiтчизняних реалiях;

5. Не достатньо обґрунтованою i доволi спiрною є запропонована автором обґрунтування базової вибiрки iндексiв, що лягли в основу розробленого комплексного науково-методичного пiдходу до оцiнювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства. Доцiльно було б представити критерiї та методи визначення вагових коефiцiєнтiв вiдповiдних iндексiв при розрахунку iнтегрального iндексу iнновацiйного потенцiалу. Крім того, не до кiнця зрозумiлою залишилася методика, за якою автору вдалося навести динамiку та спрогнозувати перспективи перебiгу глобального кластерного розвитку з використанням вiдповiдно модифiкованої моделi Дж. Лiндквіста.

6. При обґрунтуванні програмних засад формування систем кластерного партнерства як базису для реалiзацiї економiчних iнтересiв учасникiв машинобудiвнiй галузi у сферi iнновацiйного розвитку автор наводить сукупнiсть елементiв нейронної мережi, окремi з яких є доволi спiрними. Адже iхнiй вплив може порушувати конкуренцiю всерединi галузi, викривлювати економiчнi умови господарювання, знижувати умотивованiсть до забезпечення ефективного функцiонування.

7. В контекстi попереднього зауваження вважаю, що в цiлому в роботi доцiльно було б бiльш чiтко визначити та обґрунтувати процес дифузiї iнновацiй та доцiльно включити таку iх класифiкацiйну ознаку, як рiвень захисту прав iнтелектуальної власностi.

8. В тексті роботи п'ятого роздiлу змiстовно не обґрунтовано окремо за ефектами синергетичне управлiння розвитком систем кластерного партнерства.

Проте, означенi недолiки i дискусiйнi моменти в цiлому не знижують якостi

- п. 14 Порядку – її основні результати відображають особистий внесок автора в їх дослідження і опубліковані ним у наукових працях в наукових фахових виданнях України.

Дисертація Шкоди М.С. на здобуття нвукового ступеня доктора економічних наук, подана на опонування, відповідає основним вимогам до дисертацій та автореферату дисертації.

Загальний висновок

Представлена дисертаційна робота є значним внеском у розвиток економічної науки, оскільки відображає отримані важливі наукові результати щодо вирішення наукової проблеми розвитку розвитку систем кластерного партнерства в національній економіці.

Дисертаційна робота підготовлена з використанням сучасних методів проведення економічних досліджень, є самостійним результатом наукового пошуку автора з високим ступенем обґрунтованості та аргументованості положень, містить елементи наукової новизни та важливі практичні рекомендації.

Зміст автореферату є ідентичним основним положенням дисертації.

Вважаю, що за своїм змістом, актуальністю, ступенем обґрунтованості та достовірності одержаних результатів, важливістю для науки та практики, науковою новизною дисертація Шкоди Мар'яни Сергіївни на тему: «**Методологічні засади розвитку систем кластерного партнерства національної економіки**» відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук відповідно п.п. 10, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,

д.е.н, професор, професор

кафедри економіки і підприємництва

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

В.В. Готра

Підпис *проф. Готри В.В.*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
О.О. Мельник
«14» вересня 2013

